

POGOVOR

Povezivanje sa 6. istočno-bosanskom brigadom i prelaz oko 800 boraca sremskih odreda u istočnu Bosnu u jesen 1942. godine predstavlja jedan od prelomnih momenata u razvoju NOP-a u ove dve naše pokrajine. Udruženim snagama i zajedničkim borbama vojvođanskih i istočnobosanskih boraca savladane je kriza ustanka u istočnoj Bosni, a NOP-u Srema, kojem je u tom trenutku zapretila opasnost od stagnacije i izolacije ustaničkih snaga, otvoreni su novi i širi manevarski prostori za razmah ustanka i razvoj krupnijih ustaničkih operativnih jedinica.

Veliki uspesi i polet ustanka koji je odmah nakon toga usledio u obe pokrajine kao i priliv velikog broja dobrovoljaca omogućili su, da se već u narednoj, 1943. godini, na oslobođenoj teritoriji istočne Bosne formiraju prvih pet (od ukupno 18) vojvođanskih brigada, 16-ta vojvođanska divizija i Glavni štab NOV i PO za Vojvodinu. Što se na pojavu prve vojvođanske brigade čekalo sve do aprila 1943. godine iako su svi uslovi za njeno formiranje postojali još krajem 1942. godine i odmah po prelasku u istočnu Bosnu, može se pripisati samo razlozima političkog oportuniteta, slaboj vezi sa Vrhovnim štabom, a donekle i izvesnoj dozi sektaškog odnosa prema NOP-u Vojvodine od strane nekih partijskih foruma i republičkih rukovodstava. O tom problemu govorio je i prvi komandant Prve vojvođanske brigade Marko Peričin Kamenjar u svom predgovoru u monografiji ove brigade (Novi Sad, 1979):

»... Može se postaviti pitanje zašto je Prva vojvođanska brigada formirana tek 11. aprila 1943. godine kada se zna da je ona nastala još u danima prelaska glavnine Sremskog odreda u istočnu Bosnu. Kažem »kada se zna zato što je tada taj Odred,

koji je kasnije nazvan Grupom udarnih bataljona, poprimio sva svojstva jedne udarne jedinice — brigade. Pre svega bataljoni tog odreda su napustili svoju i prešli na drugu teritoriju. Zatim, ti bataljoni su kao jedna celina po svojoj organizaciji, disciplini, taktici dejstva, borbenom iskustvu, raspoloživim kadrovima, i po političkoj svesti, praktično označavali brigadu već u novembru, 1942. kada su prešli u istočnu Bosnu. Međutim, pošto su brigade formirane tek po odobrenju Vrhovnog štaba, na to se odobrenje, odnosno na saglasnost sa predlogom Saskog savetovanja od 10. januara, čekalo čitavih pet meseci, da bi konačno brigada bila formirana 11. aprila i to opet bez formalne saglasnosti Vrhovnog štaba...«

Ako se pri tome ima u vidu, da je do tog vremena, ina primer u Sloveniji već proglašeno pet brigada sa gotovo dvostruko manjim brojem boraca nego što su u aprilu imali naših šest udarnih bataljona u istočnoj Bosni, zatim, da je čak i 15. majevačka brigada formalno proglašena skoro mesec dana pre Prve vojvođanske brigade onda je taj oporunitet još očigledniji.

Za svojih 767 ratnih dana (a sa dejstvima kao »Grupa udarnih bataljona« i punih 900 ratnih dana) Prva vojvođanska brigada je prešla slavan i herojski borbeni put trasiran i trajno obeležen grobovima svojih pripadnika koji su svoje mlade živote ostavili u borbama za oslobođenje takoreći svih naših krajeva. Među najznačajnije borbe koje je ona vodila na tom putu, o kojima govori i ova knjiga, spadaju sledeće:

Borbe na Majevidi i Birču u zimu i proleće 1943; oslobođenje Srebrenice prvog sreskog mesta u istočnoj Bosni; pobeda na Rudištu, borbe za oslobođenje Vlasenice i Zvornika; likvidacija neprijateljskih uporišta u dolini Spreče—Caparde, Mamića i Kalesija; odbrana oslobođene Tuzle, napad na Brčko, prelaz u Šrem i borba za Grgurevce i Pl. Grabovo; uspešan napad na Bosanski Samac i pohvala Vrhovnog štaba.

U ponovnom napadu na Tuzlu, januara 1944. Brigada je pretrpela do tada najveće gubitke — 62 poginula i 161 ranjenog borca. Nakon toga usledile su borbe protiv četnika i zelenokadrovaca kao i odbrana Majevice od prodora 13. SS »Handžar«, a zatim i delova 7. SS divizije. Nakon oslobođenja Kladnja, Brigada vodi teške borbe sa delovima ovih divizija na Majevidi, Ozrnu, u dolini Krivaje i Spačve da bi zatim u snažnom protivnapadu kod Lopara i Zajednica do nogu potukla delove 13. SS »Handžar« zadobila veliki plen i

zajedno sa ostalim brigadama 16. divizije dobila novu pohvalu VŠ NOVJ.

Jula 1944. posle ulaska u sastav novoformiranog 12. vojvođanskog korpusa i teških borbi za prihvatanje 6. proleterske divizije na reci Bosni, Brigada učestvuje u teškom i pogubnom 40-to dnevnom maršu kroz Crnu Goru i Hercegovinu u tzv. Durmitorskoj operaciji, da bi 5. septembra forsirala Drinu kod St. Broda i uzela učešće u pobedonosnim borbama za oslobođenje zapadne Srbije, Beograda i Srema. Novembra meseca 1944. učestvuje u oslobođenju Baranje, južne Mađarske i u borbama na tzv. Virovitičkom mostobranu gde vodi ogorčene frontalne borbe u teškim zimskim uslovima. Nakon likvidacije tzv. Bolmanskog mostobrana, Brigada aprila 1945. forsira Dravu i posle teških borbi za proširenje mostobrana i oslobođenje Našica preduzima gonjenje neprijatelja kroz Slavoniju i severnu Hrvatsku sve do Slovenije i austrijsko-jugoslovenske granice i potpunog proterivanja i kapitulacije neprijatelja.

U svim borbama Brigada se isticala velikom upornošću i heroizmom svojih boraca i rukovodilaca. Posebne karakteristike Brigade bile su: borbe u naseljenom mestu i na ravničarskom terenu kao i velika manevarska sposobnost i pokretljivost u borbi. O njenim neospornim uspesima i zaslugama u toku NOR-a govore i brojne pohvale viših štabova, pa i Vrhovnog štaba NOVJ kao i visoka ratna odlikovanja — Orden narodnog heroja* Orden partizanske zvezde sa zlatnim vencem, Ordenom narodnog oslobođenja, Ordenom zasluga za narod sa zlatnom zvezdom i Orden bratstva i jedinstva sa zlatnim vencem. Prva vojvođanska brigada je i jedina vojvođanska brigada koja je proglašena proleterskom. Posle rata ona je dobila naziv 18. proletarske brigade.

Na svom borbenom putu Brigada je imala, prema najnovijim istraživanjima oko 2.000 poginulih i nestalih boraca i oko 3.500 ranjenih. Najveće gubitke pretrpela je u drugom napadu na Tuzlu, na 40-to dnevnom maršu za Crnu Goru i u toku poslednjih 6 meseci rata. Tako je samo u borbama za oslobođenje Baranje, Slavonije, severne Hrvatske i Slovenije poginulo i nestalo 643 a ranjeno 1764 ili ukupno 2407 izbačeno iz stroja, što govori o žestini i karakteru borbi koje je Brigada vodila u poslednjoj godini rata, U tim borbama pro-

tivnik je irao 1983 mrtvih 3.305 ranjenih 14.992 zarobljenih vojnika i oficira.

Prva vojvođanska bMa je i kadrovska brigada, tj. pravi rasadnik vojnih i političkih kadrova za druge brigade i jedinice što je od prvog dana bila i ostala brigada mladosti. Skojevska i omladinska organizacija brigade bila je najbrojnija i najjača u diviziji i 12. korpusu. U njenim redovima kao posebna formacija postojao je i borio se Omladinski bataljon, a do kraja rata u njenom sastavu ostala je i posebna pionirsko-omladinska četa u kojoj su se nalazili oni najmlađi — deca od 11—16 godina. Prošek starosti boraca Prve brgade, za celo vreme rata nije prelazio više od 20 godina. Najzad, treba reći, da je to bila brigada od pripadnika svih naroda i narodnosi Jugoslavije koja je u svom sastavu imala i jednu rusku četvu, zatim slovačku i mačvansku četvu i viliki broj boraca rekonvaienscenata iz crnogorskih, krajiških, dalmatinskih i dr. brigada.

Kada sam se pre nekoliko godina na insistiranje Odbora brigade i nekih mojih drugova prihvatio da priredim jednu knjigu sećanja boraca Prve vojvođanske brigade, znao sam da to neće biti ni lak, ni jednostavan zadatak. Glavni razlog moje rezerve ležao je u osećaju velike odgovornosti za rad na rekonstrukciji borbenog puta Prve najstarije i najslavnije vojvođanske brigade. Sledeći razlog je u velikoj vremenskoj distanci koja je protekla od tih događaja. Iz ranijih iskustava znao sam da su ta sećanja sve bleđa, da su ponekad opterećena naknadnim saznanjima koja se moraju proveravati i upoređivati sa autentičnom dokumentacijom. Najveće poteškoće očekivao sam u nespremnosti mnogih boraca koji su zbog teške političke krize u zemlji, negiranja osnovnih tekovina, pa i dovođenja u pitanje opravdanosti cele NOB-e, postali nekako inertni i skloni da prepuste zaboravu svoje ratne uspomene i mnoge još uvek nezabeležene epizode i događaje vezane za herojsku borbu za slobodu naših naroda. Drago mi je da sam se u tome prevario i da je spremnost za saradnju i odziv boraca premašio moja očekivanja. Blizu 1.500 stranica, preko 1.000 intervencija na spiskove boraca objavljene pre desetak godina u monografiji, Prve vojvođanske

brigade veliki broj novih fotografija i drugih priloga prikupljenih od oko 300 pripadnika Brigade stvorili su solidan osnov za uspešan rad na pripremi ove knjige.

Najveću pomoć i razumevanje dobio sam od Brigadnog odbora i njegove beogradske i novosadske grupe. Posebnu zahvalnost i priznanje treba odati general potpukovniku Jovanu Štokovcu Džoji, narodnom heroju na njegovim veoma konstruktivnim primedbama i sugestijama. Kao veliki poznavalac borbenog puta Brigade i događaja, njegova pomoć u toku celog procesa rada na pripremi ove knjige bila mi je dragocena. Isto tako, veoma korisne primedbe i pomoć pružili su mi recenzenti, posebno Zravko Damjanović, pukovnik u penziji i ratni sekretar SKOJ-a Prve brigade. U pripremi materijala za knjigu posebno na izradi spiskova naknadno utvrđenih imena pripadnika Brigade treba odati priznanje kolektivu Istorijskog muzeja Vojvodine i pukovnicima u penziji Milanu Živojnoviću i Momiru Bugarskom iz Beograda. Veliko razumevanje i pomoć oko obezbeđenja potrebnih finansijskih sredstava za objavljivanje ove knjige dobili smo od Pokrajinskog odbora SUBNOR-a na čelu sa njegovim predsednikom Miloslavom Gonjom, zatim od Lutrije Vojvodine i Opštine Novi Sad koja neguje tradicije Prve vojvođanske brigade.

Na kraju složio bi se sa napomenama svojih recenzenata da je pojava jedne ovakve knjige o već skoro zaboravljenim, istinitim i autentičnim doživljajima iz naše herojske četvorogodišnje borbe ujedno i najbolji odgovor svima onima koji se trude da falsifikuju istoriju i obezvrede sve tekovine za koje je proliveno toliko krvi i dato toliko žrtava.

Nikola Božić

S A D R Ź A J

U mesto predgovora (Zdravko Damajnović i Živan Milisavac)

D E O I

NA BORBENOM PUTU PRVE VOJVOĐANSKE
(Istorijsko-hronološki deo)

G L A V A I

FORMIRANJE BRIGADE I NJENA DEJSTVA U ISTOČNOJ BOSNI
DO PRVOG POKUŠAJA PRELASKA U SRBIJU
(april 1943—april 1944)

<i>Kako je došlo do prelaska u Bosnu i formiranja vojvođanskih brigada (L. Mrkšić)</i>	— — — — —	11
<i>Boravak u Šremu se ne moie zaboraviti (M. Zekić)</i>	— — — — —	14
<i>Rađa se brigada (N. Jovanović)</i>	— — — — —	15
<i>Ovde Prva vojvođanska (pesma S. Molerova Stenjke)</i>	— — — — —	20
<i>Ma čelu »velikog transporta« (M. Peričin)</i>	— — — — —	21
<i>Borba sa četnicima u s. Rozaj (S. Bikić)</i>	— — — — —	24
<i>Pobeda Prvog bataljona u Nedjelištu (V. Vesković)</i>	— — — — —	26
<i>Zaseda Drugog bataljona kod Bijeljine (S. Bikić)</i>	— — — — —	30
<i>Odbrana Šekovića i napad na Srebrenicu (J. Štokovac)</i>	— — — — —	32
<i>Prelazak iz odbrane u napad (V. Vesković)</i>	— — — — —	35
<i>Iznenadjenje ustaša u Srebrenici (U. Suljmanac)</i>	— — — — —	37
<i>Susret sa Prvom vojvođanskom brigadom (N. Đurašević)</i>	— — — — —	40
<i>Jedva sam izvukao glavu (M. Peričin)</i>	— — — — —	47
<i>Borba sa »Vražjom divizijom« (M. Tadinac)</i>	— — — — —	49
<i>Kako je stvarno prvi put zauzeta Bijeljina 1943. (S. Bikić)</i>	— — — — —	52
<i>U redovima Prve vojvođanske (P. Jakšić)</i>	— — — — —	56
<i>Naša baza nije otkrivena (M. Golubović)</i>	— — — — —	59
<i>Napad na B. Raču 14. VIII 1943. (S. Bikić)</i>	— — — — —	60
<i>Ođsećeni na drumu Tuzla—Zvornik (N. Čolaković)</i>	— — — — —	63
<i>Borbe sa tenkovima kod Caparda i na Kosovači (J. Štokovac)</i>	— — — — —	69
<i>Na bunkerima u Capardama (N. Radić)</i>	— — — — —	70
<i>Bombaši na Capardama (N. Vidaković)</i>	— — — — —	72

<i>Komandir Ilija Suvčić predvodi bombaše (2. Atanacković)</i>	76
<i>U napadu na Grgurevce (S. Vesković)</i>	77
<i>Ranjen sam na Grgurevcima (N. Brzak)</i>	80
<i>Zapalili smo zgradu sa ustašama u Grabovu (Đ. Skakavac)</i>	83
<i>Marš na zaprežnim vozilima (U. Šuljmanac)</i>	84
<i>Slomio sam dva rebrija u napadu na Brčko (N. Nedić)</i>	86
<i>Kiki ja je ostao bez kaputa (Đ. Skakavac)</i>	87
<i>Drugi napad na Tuzlu (J. Štokovac)</i>	88
<i>Ukor koji smo dobili kod Tuzle bio je bez osnove (Radoš)</i>	95
<i>Borba za Tuzlu (P. Romac)</i>	99

GLAVA II

BORBE ZA PRELAZAK U SRBIJU, PRIHVAT 6 LIČKE PROLETERSKE DIVIZIJE, MARŠ DO CRNE GORE I HERCEGOVINE, BORBE ZA OSLOBODENJE ZAPADNE SRBIJE, BEOGRADSKA OPERACIJA I BORBE NA SREMSKOM FRONTU (maj 1944—novembar 1944).

<i>Prve borbe sa 13. SS »Handzar« divizijom (J. Štokovac)</i>	109
<i>Borbe na Koraju (U. Šuljmanac)</i>	112
<i>Krvava Drinjača (M. Bugarski)</i>	115
<i>Napad na Zajednice i Lopare (A. Bralić)</i>	117
<i>Velika pobjeda kod Lopara i Zajednica (Đ. Radoš)</i>	120
<i>Na Loparama (M. Novaković)</i>	123
<i>Sedamnajest dramatičnih dana u podzemnim bazama na Birču (2. Radošević)</i>	125
<i>Posle kraćeg odmora prešli smo u ofanzivu (B. Grbić)</i>	128
<i>U borbi kod reke Bosne (M. Grbić)</i>	134
<i>Teške borbe na Rudoj Glavi (B. Grbić)</i>	136
<i>Do poslednjeg daha (D. Popov)</i>	139
<i>Slučajno su me pokupili ranjenog (S. Teodorović)</i>	142
<i>Dani najvećih iskušenja (J. Štokovac)</i>	144
<i>Na granici ljudske izdržljivosti (Z. Damjanović)</i>	152
<i>Dva puta sam doživeo Šutjesku (A. Bralić)</i>	157
<i>Halucinacije na putu za Crnu Goru (B. Grbić)</i>	167
<i>Omladinska četa na maršu za C. Goru (M. M.)</i>	181
<i>Na bezvodnom i pustom kamenjaru Pivske planine (J. Štokovac)</i>	182
<i>Aerodrom u Donjoj Brezni (S. Četković)</i>	185
<i>Nestali kod Božurovog Dola (J. Štokovac)</i>	189
<i>U četničkom zarobljeništvu (J. Jović)</i>	192
<i>Borba na Rujniku (M. Bugarski)</i>	203
<i>Na obezbeđenju mostobrana 12. korpusa pri prelasku Drine (S. Radosavljević)</i>	205
<i>Narod je brzo prihvatio prave borce za slobodu (M. Živojnović)</i>	208
<i>Šabački srednjoškolci pristupaju Prvoj vojvodanskoj bri- gadi (M. Timotić)</i>	210

<i>Od Crne Bare do Beograda (M. Indić)</i>	— — — — —	217
<i>Bogradska bitka (V. Uglih)</i>	— — — — —	220
<i>Okršaj u Skeli (R. Vučurević)</i>	— — — — —	222
<i>Ljubili smo sremsku zemlju (E. Nikšić)</i>	— — — — —	224
<i>Odbranili smo rusku bateriju topova (S. Kovač)</i>	— — — — —	225
<i>Davio sam se u kanalu Jarčina (D. Vuletić)</i>	— — — — —	229
<i>Poginuo na domaku svoga sela (Lj. Jovanović)</i>	— — — — —	231
<i>Povratak (pesma G. Radomirović)</i>	— — — — —	232
<i>U oslobođenom rodnom mestu (S. Brkić)</i>	— — — — —	233
<i>Oslobođenje Srema i prelaz u Bačku i Baranju (M. Indić)</i>	— — — — —	234

GLAVA II

BORBE U ZIMU 1944/1945. (»VIROVITIČKI MOSTOBRAN«). ODBRANA NA LEVOJ OBALI DRAVE (»BOLMANSKI MOSTOBRAN«) I UČESĆE BRIGADE U POSLEDNJOJ OFANZIVI ZA KONACNO OSLOBOĐENJE NAŠE ZEMLJE

<i>Čađavica (M. Indić)</i>	— — — — —	239
<i>Svaki treći borač iz Bašaida poginuo je kao borač Prve vojvodanske (L. Šogorov)</i>	— — — — —	243
<i>Raša čestita ustašama Božić (T. Pantelić)</i>	— — — — —	246
<i>Bričin predosećaj (M. Milošević)</i>	— — — — —	247
<i>Trčecim korakom (M. Timotić)</i>	— — — — —	248
<i>Odbili smo tenkovsku kolonu (C. Marković Crnja)</i>	— — — — —	250
<i>Napred na juriš (B. Janković)</i>	— — — — —	252
<i>Borba kod Martinaca (V. Uvalin)</i>	— — — — —	253
<i>Moj prvi susret sa neprijateljem (L. K.)</i>	— — — — —	254
<i>Svetlosti i senke (M. Blažević)</i>	— — — — —	255
<i>Borba u čađavičkom Lugu (M.)</i>	— — — — —	260
<i>Ginuli su herojski (Marčević)</i>	— — — — —	261
<i>Veza je uspostavljena (Šarčev)</i>	— — — — —	262
<i>U jednoj ruci slušalica u drugoj pikavac (D. Novaković)</i>	— — — — —	263
<i>Štab bataljona u zasedi</i>	— — — — —	264
<i>Nemci prelaze Dravu (M. Indić)</i>	— — — — —	265
<i>Te noći Drava je tekla krvava</i>	— — — — —	270
<i>Pao je braneci nam odstupnicu</i>	— — — — —	271
<i>Takmičari u hrabrosti (Miloš)</i>	— — — — —	272
<i>JJvek je bio prvi (Milan A.)</i>	— — — — —	274
<i>Dajstvo izviđača na Dravi (M. Basara)</i>	— — — — —	274
<i>Na Dravi — pesma (G. Radomirović)</i>	— — — — —	279
<i>Sedamnajest dana u stablu šupijeg drveta (U Šuljmanac)</i>	— — — — —	280
<i>Verovao sam u svoje drugove (D. Novaković)</i>	— — — — —	282
<i>Zarobio sedam Švaba (M. Indić)</i>	— — — — —	286
<i>Krvava noć u Našicama (2. Stojšić)</i>	— — — — —	289
<i>Smrt Ilije Podrašića (D. Knežević)</i>	— — — — —	299
<i>Ofanziva za konačno oslobođenje naše zemlje (M. Indić)</i>	— — — — —	299
<i>Predaja neprijatelja (I. Šogorov)</i>	— — — — —	316
<i>Povratak u Vojvodinu (M. Indić)</i>	— — — — —	322

D E O II
G L A V A IV
T E M A T S K I P R I L O Z I

<i>Brigada mladosti (Z. Damjanović)</i>	327
<i>Sa konferencije SKO J-a Prve vojvodanske (Omladinac)</i>	339
<i>Kadrovi Prve vojvodanske brigade (J. Štokovac)</i>	340
<i>Sremci su hrabri ipuni vedrine i humora (R. Čolaković)</i>	348
<i>Sremci, vojska kao proleterska... (G. Opačić)</i>	350
<i>Politički rad sa narodom (J. Štokovac)</i>	352
<i>Narod nas je sačuvao (G. Radomirović)</i>	358
<i>Bez milosti prema slabostima (J. Štokovac)</i>	363
<i>Neka iskustva i karakteristike Prve vojvodanske brigade (2. Baburski)</i>	368
<i>Takvi su bili naši rukovodioci (I. Šogorov)</i>	375
<i>Intendante, snadi se! (S. Marić)</i>	377
<i>Sa intendantom Jablanom u ekonomskoj akciji (B. Grbić)</i>	382
<i>Glad, žeđ i vaške — naši verni pratioci (G. Radomirović)</i>	384
<i>Sanitetsko zbrinjavanje u Trećem bataljonu (D. Kostić)</i>	388
<i>Parioničari — »veliki spasitelj« (M. Živojinović)</i>	389
<i>Hvala omladinki Božici i njenoj majci Spaseniji (U. Suljmanac)</i>	391
<i>Kako su se borili mineri Prve vojvodanske (M. Indić)</i>	394
<i>Telefonski vod Prve vojvodanske (S. Karapandža)</i>	395
<i>Formiranje i rad jedinica veze u Prvoj vojvodanskoj brigadi (B. Laušević)</i>	396
<i>Kurir (Vujin)</i>	403
<i>Kako se bore i rade naši najmlađi borci (Đ. Novaković)</i>	403
<i>Sa jednog sastanka najmlađih u brigadi (M)</i>	405
<i>Učili smo i u bunkerima (M. Indić)</i>	406
<i>Lekić je čuvao našu četvu kao kadrovsku (R. Pantić)</i>	407
<i>Mačvanski borci Brigade (2. Atanacković)</i>	408
<i>Ruska četa (J. Štokovac)</i>	409
<i>Osnivanje i borbeni put Janošikove čete (S. Sklabinski)</i>	411
<i>Ponekad smo razmišljali i o ljubavi (Z. Damjanović)</i>	423
<i>Za trenutak sam zaboravio na partijsku liniju (D. Kneže-</i>	

G L A V A V

L I K O V I I S T A K N U T I H B O R A C A P R V E V O J V O Đ A N S K E B R I G A D E

<i>Oni su doprineli uspesima brigade (J. Štokovac)</i>	431
<i>Košta Nađ o Kamenjaru (O. Jovanović)</i>	440
<i>Drug Politički Paja (M. Peričin)</i>	441

<i>Politički Paja (J. Veselinov)</i>	— — — — —	443
<i>Na Rašinom grobu — pesma (G. Radomirović)</i>	— — — — —	448
<i>Raša je bio ne samo hrabar već i sposoban komandant bataljona (V. Tomić)</i>	— — — — —	448
<i>Dušan Vukasović Diogen (S. Zorkić)</i>	— — — — —	450
<i>Sećanje na Iliju Suvica (V. Vesković)</i>	— — — — —	452
<i>Komandir Mazalo (M. Timotić)</i>	— — — — —	455
<i>Pao je kapetan Proka Đilas (C. Marković Crnja)</i>	— — — — —	456
<i>Takav je bio Matroz (V. Kazimirović)</i>	— — — — —	457
<i>Života Ranitović Soko (J. Jeremić)</i>	— — — — —	462
<i>Branko Dan Ferdia (J. Stokovac)</i>	— — — — —	465
<i>Vukašinovi rafali (Z. Damjanović)</i>	— — — — —	466
<i>Da nije bilo komandira Svabe (M. Živojinović)</i>	— — — — —	473
<i>Miner Košta (G. Radomirović)</i>	— — — — —	474
<i>Desetar Slobodan Jovanović Mrki (Z. Damjanović)</i>	— — — — —	475

GLAVA VI

MEDALJONI, ANEGDOTE I DRUGI PRILOZI

a) Medaljoni (fragmeti sećanja)

<i>Mi moramo dobiti rat, jer nam i Bog pomaže!..</i>	— — — — —	479
<i>Pomogli su nam lukavstvo i drskost</i>	— — — — —	481
<i>Košmarni san jednog tifusara</i>	— — — — —	483
<i>Hteli smo zaklati konja, a on crk'o</i>	— — — — —	486
<i>Nataliju su iskasapili četničkim kamama</i>	— — — — —	487
<i>Nataliju su iskasapili četnici kamama</i>	— — — — —	487
<i>Držao je svoja creva u rukama</i>	— — — — —	488
<i>Svi smo spasavali ranjenike</i>	— — — — —	489
<i>Ostao je živ od ručne bombe</i>	— — — — —	490
<i>Miner Vanja</i>	— — — — —	490
<i>Deda Vlada nije odao bazu</i>	— — — — —	491
<i>Franja Rak je zaboravio na rane</i>	— — — — —	492
<i>Kocka šećera</i>	— — — — —	492
<i>'Bem te zemlju koja Bosne nema</i>	— — — — —	493
<i>Spasao me komesar Zdravko</i>	— — — — —	494
<i>Ukoreni smo zbog hlebpčiča</i>	— — — — —	495
<i>Nada Mihajlović je zverski mučena i ubijena</i>	— — — — —	495
<i>Ne zna se ko se više uplašio</i>	— — — — —	496
<i>Iznenadenje u selu straža</i>	— — — — —	497
<i>Jedva smo pogodili dopunsko punjenje</i>	— — — — —	498
<i>Pucali smo iz Haubica</i>	— — — — —	499
<i>A suze teku, krupne kao trešnje kad zarude</i>	— — — — —	499
<i>Presele nam trešnje na Ozrenu</i>	— — — — —	503
<i>Lažao sam da sam mobilisan</i>	— — — — —	504
<i>Peđa Radić se nije vratio</i>	— — — — —	505
<i>Komandant mi je dao svoje čizme</i>	— — — — —	505
<i>Kao da sam predosetio izdaju</i>	— — — — —	506

<i>Prihvatili su me Ličani</i>	— — — — — • — — — —	507
<i>Ponovo istim putem</i>	— — — — — — — — — —	508
<i>Odbranili smo radni vod</i>	— — — — — — — — — —	509
<i>Glad jača od naređenja</i>	— — — — — — — — — — ^ — — —	510
<i>Dok sam se tresao od hladne Pive</i>	— <i>opalio mi je automat</i>	
<i>u rukama</i>	— — — — — — — — — —	511
<i>Kako sam postao dezertter</i>	— — — — — — — — — —	512
<i>Raša i zlato</i>	— — — — — — — — — — • — — —	515
<i>Sestročka praščaj!... Ja umiraju...</i>	— — — — — — — — — —	516
<i>Ķad izviđaĉ zaluta</i>	— — — — — — — — — —	517
<i>Švabe su bile još u donjem vešu</i>	— — — — — — — — — —	518
<i>Simo, pripremi »Kaĉuše!«</i>	— — — — — — — — — —	519
<i>Raša u »zagrljaju« sa nemcem</i>	— — — — — — — — — —	519
<i>Dok je Šajn živ, Nemci neće preći</i>	— — — — — — — — — —	520
<i>Ispunio zavet drugu</i>	— — — — — — — — — —	520

b) Anegdote

<i>Tražeći opanak zarobila Švabe</i>	— — — — — — — — — —	521
<i>Kako je Toša došao do paprikaša</i>	— — — — — — — — — —	522
<i>Pada nama — pada i Švabama</i>	— — — — — — — — — —	523
<i>Ma jebeš nogu. Bojim se injekcije!</i>	— — — — — — — — — —	524
<i>Miting intendanta šime</i>	— — — — — — — — — —	525
<i>Bora udario u kukunješće</i>	— — — — — — — — — —	526
<i>Trubni znak za juriš</i>	— — — — — — — — — —	527
<i>U okruženju</i>	— — — — — — — — — —	528
<i>Baze</i>	— — — — — — — — — —	528
<i>Odgovor Staljinu još 1942. godine</i>	— — — — — — — — — —	528
<i>Orijentacija</i>	— — — — — — — — — —	529
<i>Kaja</i>	— — — — — — — — — —	529
<i>Generalisimus</i>	— — — — — — — — — —	529
<i>Ko je grmeo ?</i>	— — — — — — — — — —	530
<i>Jedan jedini</i>	— — — — — — — — — —	530
<i>Sedma SS »na zaĉelju« korpusa</i>	— — — — — — — — — —	530
<i>Pa i ona je naša »vojvođanska«</i>	— — — — — — — — — —	531
<i>Boginja napred</i>	— — — — — — — — — —	531
<i>Jajce</i>	— — — — — — — — — —	531
<i>Boda</i>	— — — — — — — — — —	533

c) Pesme

<i>Jela na Vranići</i>	— — — — — — — — — —	534
<i>U istoĉnoj Bosni</i>	— — — — — — — — — —	535
<i>Spisak boraca Prve vojvođanske brigade</i>	— — — — — — — — — —	537
<i>Ķogovor</i>	— — — — — — — — — —	571

Lektor
Milenko Funduruija

Korektor
Laj oš Fekete

OP — KaTajonM3ajnja y nyÖJinKaijijH
BOMOLEka Malime cpricxé, HOBM Caß

fi86.3^/2—94(082)
940.53/54(497.113)

MLADOST slobodi darovana : sećanja boraca Prve vojvodanske brigade / priredio Nikola Božić. — Novi Sad : Institut za istoriju, 1991. (Bečej : Proleter). — 584 str. [24] str. s fotografijama ; 22 cm. — (Edicija Vojvodina u borbi. Serija sećanja ; knj. 24).

Pogovor/ Nikola Božić: str. 571—575. — Spisak boraca Prve vojvodanske brigade: str. 539—570!

1. Bojnih, HiiKOfa
a) HapofuOpcioHCAHJiHKA, 6op6a — 1941—1945. —
npca Boj6o6a iCKa 6npna#a — y ce6ai>ilMa
16961031

Štampa: DGP »PROLETER« — Bečej